

WOKÓŁ DZIEDZICTWA KULTURY I J ZYKA

Andrzej M. Brzeziński, Organizacja i formy międzynarodowej współpracy intelektualnej w ramach Ligi Narodów (1922-1939)

Międzynarodowa Komisja Współpracy Intelektualnej (MKWI) powstała jako organ doradczy Rady Ligi Narodów w 1922 r. Głównym zadaniem tego nowego ciała Ligi Narodów było promowanie i organizowanie powszechnej współpracy intelektualnej służącej międzynarodowemu pokojowi. MKWI zainicjowała światowy system „komisji narodowych” współpracy intelektualnej, finalnie 41 w 1937 r. Komisje tworzyły formalne, najniższe ogniwo w organizacyjnym systemie stworzonym w Lidze Narodów dla promowania współpracy intelektualnej. Międzynarodowy Instytut Współpracy Intelektualnej, jako organ wykonawczy MKWI, zaproponowany przez rząd francuski, inaugurujący działalność Paryżu w 1926 r., promował nowe formy współpracy intelektualnej jak Międzynarodowe Biuro Muzeów, Stała Konferencja Studiów Międzynarodowych, akcja zwana rozbrojeniem moralnym, współpraca pomiędzy najwybitniejszymi intelektualistami (Entretiens) i inne. W 1928 r. rząd włoski utworzył w Rzymie Międzynarodowy Instytut Kinematografii Edukacyjnej, który funkcjonował w ramach Ligi Narodów do grudnia 1937 r. Stanowił on centrum międzynarodowej informacji, promowania, dystrybucji i wymiany filmów edukacyjnych.

Izabela Wróbel, Działania RFN w latach 1998-2014 na rzecz zwrotu dóbr kultury zrabowanych ofiarom narodowego socjalizmu

Artykuł przedstawia najważniejsze polityczne, prawne, organizacyjne i finansowe kroki poczynione na wszystkich szczeblach państwa niemieckiego od końca XX w. w celu zintensyfikowania badań nad pochodzeniem dóbr kultury znajdujących się obecnie w posiadaniu niemieckich instytucji publicznych, a także obywateli, przedsiębiorstw i innych podmiotów prywatnych. Badania te służą w szczególności identyfikacji tych dóbr kultury, które zostały odebrane przez nazistów ich prawowitym właścicielom. Opisany stan uwzględnia najnowsze przedsięwzięcia, dla których bezpośrednim impulsem stało się tzw. znalezisko z monachijskiej dzielnicy Schwabing. W artykule omówiono również najgłośniejsze w ostatnich latach przypadki restytucji i ich ocenę w Niemczech, jako przykłady realizacji nowej polityki restytucyjnej państwa i jednocześnie mierniki przeobrażeń stosunku opinii publicznej do tego zagadnienia

Elżbieta Kocowska-Siekierka, Ochrony zamków, pałaców i innych szlacheckich założeń rezydencjonalnych w Czechach w latach 1918-2015. Problem nacjonalizacji i restytucji

Artykuł zwraca uwagę na istotny problem prawnej organizacji ochrony zabytków rezydencjonalnych w Czechosłowacji i Republice Czeskiej po 1918 r., mający związek z państwową konfiskatą mienia. Opisuje przekształcenia przepisów regulujących prawo własności, powiązane z wydarzeniami historycznymi i politycznymi, które znacznie wpływały na sytuację tych obiektów: procesy nacjonalizacji po obu wojnach światowych, oddziaływanie doktryny komunistycznej oraz prywatyzacja i reprivatyzacja po 1989 r. Obecny stan zachowania i funkcjonowania najbardziej reprezentacyjnych założeń jako miejsc otwartych i udostępnianych dla zwiedzających ma związek z polityką administracji prowadzoną po odebraniu obiektów ich pierwotnym właścicielom. Ma ona wpływ na współczesny odbiór społeczny funkcji, jakie pełnić mają te założenia w rezultacie przesunięć własnościowych po 1989 r. Artykuł ilustruje proces rozwoju strategii ochrony i administracji założeń rezydencjonalnych, jakie miały miejsce po 1918 r., poprzez próbę szerokiego ukazania zjawiska, zarówno w kontekście prawnym i politycznym, jak i historycznym oraz społecznym.

Łukasz Bugalski, Dziedzictwo kulturowe Gdańska. Zespół śródmiejski a miejska polityka historyczna

Aktualna miejska polityka historyczna Gdańska skupia się na realizacji dwóch najważniejszych przedsięwzięć muzealnych, mających stać się swoistą materializacją jego dziedzictwa kulturowego. U jej podstaw leży zarysowana z europejskiej perspektywy narracja, oparta na dwóch wielkich wydarzeniach XX w., która jednak zdaje się nie uwzględniać dziedzictwa kulturowego zapisanego w strukturze urbanistycznej zespołu śródmiejskiego Gdańska. Tymczasem to właśnie struktura urbanistyczna nie tylko najsilniej oddziałuje na tożsamość lokalną gdańszczan, ale też ma największy wpływ na jakość ich życia. Dotychczasowy dyskurs dotyczący architektury prowadzony był w Gdańsku w oparciu na dualistycznym sporze pomiędzy „tradycją” a „nowoczesnością”, bazującym na podziale na to, co przed- i powojenne. Taka relacja nie w pełni wyczerpuje możliwe sposoby odczytania dziedzictwa kulturowego Gdańska i powinna być zastąpiona co najmniej trzema narracjami: miasta historycznego, pruskiego Danzig i polskiego Gdańska. Dopiero prawidłowo odczytane dziedzictwo kulturowe zespołu śródmiejskiego Gdańska może posłużyć za fundament do nakreślenia nowej, dojrzałszej miejskiej polityki historycznej i przestrzennej Gdańska.

Beata Kornatowska, Filharmonia Berlińska 1963 – przełomowa wizja architektoniczna

Kiedy gdzieś rozbrzmiewa muzyka, ludzie zwykle ustawiają się w kręgu wokół muzyków – od takiej obserwacji wyszedł Hans Scharoun, autor przełomowej koncepcji sali koncertowej o centralnym układzie tarasowym, znanej pod nazwą vineyard, winnicy. Powstała w 1963 r. siedziba Filharmoników Berlińskich jego projektu to nie tylko jedna z najsłynniejszych sal koncertowych świata, lecz również pierwowzór większości znaczących obiektów tego rodzaju powstających od lat 60. ubiegłego wieku. Artykuł stanowi próbę przedstawienia specyfiki projektu i różnorodnych kontekstów, jakie wpłynęły na jego losy i kształt. Przedmiotem omówienia są wcześniejsze tradycje sali koncertowej i jej demokratyzacja dokonana przez Scharouna, sytuacja Berlińskiej Orkiestry Filharmonicznej w okresie III Rzeszy i krótko po wojnie, uwarunkowania polityczne w Berlinie lat 50. i 60. XX w., kontrowersje jakie wzbudził projekt i przeszkody w jego realizacji, wyzwania natury akustycznej związane z centralnym układem sali oraz wzrost znaczenia aspektu wizualnego w odbiorze muzyki.

Dariusz Łukasiewicz, Kultura mieszczańska Prus między tradycją a nowoczesnością w latach 1780-1871

Klasyczna interpretacja historii kultury pruskiej kojarzy ją słusznie z militaryzmem i pikelhäubą. Pruskiemu „duchowi Poczdamu” przeciwstawia się „ducha Weimaru”. Ta perspektywa jest już jednak w literaturze przedmiotu wyeksploatowana, a są i inne, na które warto zwrócić uwagę. Już w epoce Oświecenia Berlin był miastem wolnego ducha wykształcenia, intelektualistów, publicystów. Przebogate było piśmiennictwo dotyczące reform cywilizacyjnych, społecznych, gospodarczych. XVIII w. był okresem odchodzenia od przednowoczesnych mechanizmów finansowania sztuki przez mecenat dworski, kościelny i miejski. Zaczynał powstawać rynek sztuki, gdzie rządził popyt i gust mieszczaństwa, a dużo później ogółu. Mieszczaństwo pozostało jednak grupą wiodącą w tej dziedzinie, która narzucała swoje wzory warstwom niższym. Sama wzbogaciwszy się naśladowała arystokrację, chociażby w przepychu i luksusowym wystroju wnętrz mieszkalnych, z charakterystyczną dla neofitów przesadą. Do rozwoju kultury w Prusach XIX w. przyczyniło się uwłaszczenie, ogromny postęp techniczny (np. koleje), wielki rozwój instytucji upowszechniających postęp i kulturę (szkolnictwo, służba zdrowia, emerytury). Rozwój alfabetyzacji i prasy oraz czytelnictwa (biblioteki i czytelnie), stanowił środek umożliwiający powstawanie masowych partii, politycznych, związków zawodowych, partycypację mas w rzeczywistości politycznej za pośrednictwem kultury. Dawna koncentracja na tematyce religijnej w kulturze osłabła i na pierwszy plan coraz częściej wychodziły tematy świeckie, upowszechniane przez odcinkowe powieści w masowej prasie. Do XX w. jednak sztuka sakralna wśród warstw niższych odgrywała rolę zasadniczą.

Anna Nadolska, Kultura ziemiaństwa niemieckiego w międzywojennej Wielkopolsce. Próba charakterystyki pojęcia

Artykuł interpretuje pojęcie kultury ziemiaństwa niemieckiego w Poznańskim w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Do refleksji nad tematem służą obok treści historycznych, także koncepcje zaczerpnięte w głównej mierze z socjologii i kulturoznawstwa. Równocześnie autorka dokonuje próby dookreślenia terminu „ziemiaństwo niemieckie” i naszkicowania historycznego rodowodu przedstawicieli niemieckiej wielkiej własności ziemskiej w Wielkopolsce.

Magdalena Moj, Charakterystyka imion nadawanych dzieciom w Krasiejowie w latach 1831-1910

Artykuł przedstawia analizę imion nadawanych dzieciom z miejscowości Krasiejów w latach 1831-1910. Ukazanie problematyki wyborów imion pierwszych, drugich i trzecich udokumentowanych w księgach metrykalnych Krasiejowa, ma na celu przedstawienie częstotliwości i skali ich nadawania oraz czynników wpływających na decyzję rodziców. Celem artykułu jest przeanalizowanie sezonowości występujących imion męskich i żeńskich, co bezpośrednio odwołuje się do kalendarza katolickiego. Zaprezentowano najczęściej i najrzadziej występujące imiona pierwsze i drugie. Jednym z aspektów jest prezentacja wyboru imion dla dzieci nieślubnych.

Gerda Nogal, Literackie powroty Eberharda Hilschera jako medium pamięci i pojednania

Artykuł jest analizą dwóch utworów prozatorskich niemieckiego pisarza Eberharda Hilschera, *Schwiebuser Geschichten* („Historie świebodzińskie”) z wydanego w 2002 roku tomu *Meine Schwiebuser Verwandten und das polnische Mädchen* („Moi świebodzińscy krewni i polska dziewczyna”) oraz powieści *Die Weltzeituhr. Roman einer Epoche* („Zegar świata. Powieść pewnej epoki”) z 1983 r. Celem analizy jest zbadanie korelacji między pamięcią i tożsamością. Kluczowym wspomnieniem w badanych tekstach jest doświadczenie utraty ojczyzny po II wojnie światowej.

Magdalena Karolak-Michalska, Język rosyjski w polityce językowej niepodległej Białorusi i Mołdawii

Celem artykułu jest analiza pozycji języka rosyjskiego w polityce niepodległej Białorusi i Mołdawii. Autor zwraca uwagę na jego status prawny i proces formowania się polityki językowej, a także analizie podaje liczbę osób komunikujących się za jego pomocą w obu państwach. Rozważa również o etnopolityce Federacji Rosyjskiej wobec mniejszości rosyjskiej w państwach WNP, w tym uwagę koncentruje na aktywności państwa na rzecz utrzymywania kontaktów z Rosjanami żyjącymi poza granicami „ojczyzny historycznej”. W uwagach końcowych Autor konstatuje, że język rosyjski odgrywa istotną rolę w kreowaniu rzeczywistości społeczno-politycznej niepodległej Białorusi i Mołdawii, a jego rozwój w tych państwach koresponduje z polityką Rosji wobec rodaków za granicą.

Miron Lakomy, The Paradox of Cyber Development: Twice the tech, double the fall?

Rosnące tempo rozwoju technologicznego w XXI wieku jest często przyjmowane bezkrytycznie. Ludzkość przyczyniając się do powstawania wielu niezbędnych i pożytecznych technologicznych innowacji, równolegle tworzy jednak wiele wynalazków, których wdrożenie w różne dziedziny życia człowieka może budzić zastrzeżenia. W tym kontekście, w debacie publicznej z reguły brakuje krytycznej refleksji nad tempem oraz zakresem rewolucji informatycznej, która zazwyczaj wyprzedza pogłębioną intelektualną refleksję na ten temat. Wiele osiągnięć technologicznych, w zasadzie kompletnie niepotrzebnych, społeczeństwa absorbują bezrefleksyjnie, na zasadzie podążania za określoną modą. Takie tendencje mogą niestety przyczynić się do powstawania określonych problemów i wyzwań dla bezpieczeństwa państw, a szerzej, całej społeczności międzynarodowej.